

Äitien kansalaisuuden murroksia

KOTIHOIDONTUKI JULKISESSA KESKUSTELUSSA

Katariina Mäkinen & Eetu Mäkelä

Tässä artikkelissa jäljitämme julkisessa keskustelussa muotoutuvaa äitien kansalaisuutta ja sen murroksia ajassa perhepolitiikkaa käsittelevän uutisoinnin valossa. Tutkimme perinteisten uutismedioiden kotihoidontukea koskevaa uutisointia 20 vuoden ajanjaksolla sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä hyödyntäen. Esitämme, että 2010-luvun alussa yhteiskuntapoliittinen asetelma kotihoidontuen ympärillä murtui ja muutti muotoaan, kun taloudelliset, kestävyysvajeeseen ja työllisyysasteeseen liittyvät argumentit alkoivat hallita julkista keskustelua, jota aiemmin olivat sävyttäneet familistiset teemat ja sosiaaliturvan kehittämistä koskevat puheenvuorot. Valtakunnallisen uutisjournalismin tuottamassa uutisvirrassa muutos oli nopea, ja sen taustalla oli laajempi työvoima- ja talouspoliittinen siirtymä kohti ehdollista sosiaaliturvaa, talouskuria ja leikkauspolitiikkaa. Tämä havaitsemamme julkisen keskustelun murros kyseenalaisti äitien kansalaisuutta vielä 2000-luvun alkupuolella määrittäneet kytkökset hyvinvointivaltioon, köyhyyden ehkäisemiseen sekä luokkayhteiskunnan purkamiseen. Naisten palkkatyöläisyys korostui, ja palkkatyöäitiys alkoi määrittyä ensisijaisesti kansakunnan taloudellisen kestävyyskautta. Tulkitsemme 2010-luvun kotihoidontukea koskevan keskustelun osana sukupuolisopimuksesta käytävää neuvottelua: sukupuolittuneen kansalaisuuden nationalistinen kytkös oli irtautumassa hyvinvointivaltion rakennusprojektista ja kiinnittymässä kilpailukyky-yhteiskunnan rakennukseen.

AVAINSANAT: KANSALAISSUUS, KOTIHOIDONTUKI, PALKKATYÖKANSALAISSUUS, UUTISJOURNALISMI, ÄITIYS

”Julkinen keskustelu lasten kotihoidon tuesta näyttää olevan paljon vaikeampaa kuin sosiaalipoliittinen keskustelu yleensä”, kirjoittavat Jorma Sipilä ja kumppanit vuonna 2012 julkaistussa kirjassaan *Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki*. Kirjoittajien mukaan keskustelua leimaa jyrkkä vastakkainasettelu, joka paikantuu kotiäitien ja ansioäitien ja kotihoidon ja päivähoidon dikotomioihin. Teoksen johdannossa kuvaillaan kevään 2012 julkista kes-

kustelua, jossa ”hallituksen aikomus lyhentää kotihoidontuen kestoja alle kaksivuotiaisiin lapsiin tuli julkisuudessa täydellisesti tyrmätyksi”. Tämän keskustelun Sipilä ja kumppanit näkevät esimerkkinä siitä, miten mediassa keskustellaan kotihoidontuesta ”miltei aina tunteella” (Sipilä ym. 2012, 8–9, 11).

Kotihoidontuki on tukimuoto, jota maksetaan alle kolmivuotiaasta lapsesta, joka ei ole kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. Kotihoidontu-

kea nostavat jonkin aikaa lähes kaikki suomalaiset lapsiperheet, ja sitä käyttävät lähes aina äidit. Kotihoidontuki tuli Suomeen valtakunnallisesti vuonna 1985. Tuolloin alle kolmivuotiaiden lasten vanhemmat saivat oikeuden päivähoitopaikkaan lapselleen, ja päivähoidon vaihtoehdoksi säädettiin kotihoidontuki. Suomalaisessa politiikassa kotihoidontuki on ollut alusta alkaen kiistakysymys, ja tuen säätäminen on tulkittu kompromissiksi päivähoitoa ajaneiden sosialidemokraattien ja kottona lapsia hoitaville tukea halunneen keskustapuolueen välillä (Sipilä 2012). Nykymuodossaan kotihoidontuki muodostuu hoitorahasta, tulosidonnaisesta hoitolisistä sekä kuntakohtaisesta kuntalisästä.

Kotihoidontuki on osa suomalaista perhevapaajärjestelmää, jota luonnehtii esimerkiksi tukien pienuus suhteessa muihin Pohjoismaihin sekä hoivavastuiden epätasainen jakautuminen vanhempien kesken (Elomäki ym. 2020, 2). Suomalaista perhepolitiikan mallia on – erotuksena muista Pohjoismaista – historiallisesti määrittänyt myös valinnanvapauden korostaminen (Nyby ym. 2017, 279–280; Repo 2009, 36). Kotihoidontuki ja siihen liittyvä kompromissi voidaankin nähdä nimenomaan osoituksena valinnanvapaudelle rakentuneesta perhevapaiden mallista (emt.). Juuri kotihoidon vahva institutionalisoituminen erottaa Suomen muista Pohjoismaista (Repo ym. 2019).

Tässä artikkelissa tarkastelemme kotihoidontukea koskevaa julkista keskustelua suomalaisessa uutismediassa 20 vuoden ajanjaksolla. Tälle jaksolle ajoittuu perhepolitiikan murros, jota on tutkimuksessa käsitteellistetty esimerkiksi valinnanvapausmallin kyseenalaistumiseksi (Nyby ym. 2017), perhepolitiikan ja siihen liittyvän asiantuntemuksen taloudellistumiseksi (Elomäki ym. 2020) sekä siirtymäksi uusliberaalin talouskurin määrittämään retoriikkaan (Nygård ym. 2019). Kotihoidontukea koskevan julkisen keskustelun empiirinen analyysi 20 vuoden ajalta näyttää tämän siirtymän ja sen merkityksen erityisesti suhteessa siihen, miten äitien asemoitumista kotiin tai työelämään on julkisessa keskustelussa arvostettu ja arvotettu. Esitämme, että perhepolitiikan murroksessa Sipilän ja kumppaneiden kirjassaan kuvaama yhteiskuntapoliittinen asetelma kotihoidontuen ympärillä murtui ja muutti muotoaan, kun taloudelliset, kestävyysvajeeseen ja työllisyysasteeseen liittyvät argumentit alkoivat hal-

lita julkista keskustelua, jota aiemmin olivat sävyttäneet familistiset teemat ja sosiaaliturvan kehittämistä koskevat puheenvuorot.

Tavoitteemme on tutkia kotihoidontukea koskevan julkisen keskustelun murrosta ja sen merkitystä sukupuolittuneen kansalaisuuden rakentumisen näkökulmasta. Lähestymme kotihoidontuesta julkisuudessa käytyä keskustelua neuvotteluna äitien ja hoivan merkityksestä yhteiskunnassa, naisten osallistumisesta työelämään, tasa-arvosta – sekä pohjimmiltaan neuvotteluna siitä, millainen on hyvä kansalainen. Julkisessa keskustelussa, sellaisena kuin sen tutkimuksessamme hahmotamme, ei siis ole kyse vain vastakkainasetteluista koskien sitä, millainen äiti on hyvä äiti tai miten lapsia tulisi hoitaa. Keskustelua käydään myös ja ennen kaikkea siitä, millainen äiti täyttää hänelle kansalaisena asetetut odotukset ja veloitteet – ja millainen äiti ei näitä veloitteita täytä. Julkinen keskustelu kotihoidontuesta tulee siis ymmärrettäväksi nationalistisessa, sukupuolittunutta kansalaisuutta muovaavassa kehityksessä. Äitien varaan rakentuvat kansalaisuuden ideaalit eivät myöskään rajoitu vain heihin, jotka ovat äitejä, vaan määrittävät laajemminkin kansalaisuudelle annettuja merkityksiä, sen ehtoja ja rajoja.

Utisjournalismi on tutkimusasetelmamme kannalta mielekäs tutkimuskohde, koska perinteisillä medioilla on edelleen merkittävä rooli julkisessa keskustelussa. Journalistinen media on sekä julkisen keskustelun areena että julkisen keskustelun toimija. Tarkastelumme kohteena oleva perinteinen media ei yksiselitteisesti hallitse julkisen keskustelun puheenaiheita tai puhumisen tapoja (Seuri ym. 2021), mutta se käyttää valtaa kahdella toisiinsa yhteytyneellä tavalla. Yhtäältä perinteinen media säätelee omista julkaisuistaan ääneen pääseviä puhujia ja toimijoita, asettaa nämä puhujat tiettyihin rooleihin sekä säätelee puheenaiheiden painoarvoa (Seuri ym. 2021). Toisaalta perinteinen media merkityksellistää politiikkaa journalistisen kerronnan keinoin (Kunelius 2000; Vainikka ym. 2020). Journalismi siis sekä säätelee että merkityksellistää julkista keskustelua, jossa sukupuolittuneen kansalaisuuden ihanteita, ehtoja ja rajoja määritetään.

Artikkelin ydinkysymys koskee sukupuolittunutta kansalaisuutta, tarkemmin sanottuna äitien kansalaisuutta. Tutkimme äitien kansalaisuuden

muotoutumista ja sen murroksia ajassa. Seuraavassa luvussa taustoitamme ymmärrystämme kansalaisuudesta ja sen rakentumisesta suomalaisen perhe- ja työvoimapolitiittisen keskustelun kontekstissa. Tämän jälkeen esittelemme tutkimuksen metodologian. Kahdessa analyysiluvussa tarkastelemme kotihoidontukea koskevan valtakunnallisen uutisjournalismin muutoksia vuodesta 1999 vuoteen 2018. Havaintojamme ja tulkintojamme ohjaa sukupuolittuneen kansalaisuuden näkökulma. Lopuksi vedämme johtopäätöksiä äitien kansalaisuuden rakentumisesta suomalaisessa uutisjournalismissa.

HYVINVOINTIVALTION SUKUPUOLISOPIMUKSET

Kansalaisuuden käsite on teoreettisesti hyvin moninainen ja epäyhtenäinen (ks. esim. Patton & Caseiro 2000). Tässä tutkimuksessa näkökulmamme kansalaisuuteen pohjaa suomalaisen feministisen sosiaalipoliittisen tutkimuksen perinteelle, jossa naisten kansalaisuutta on tarkasteltu kytköksissä sekä hyvinvointivaltioon että suomalaisen yhteiskunnan sukupuolisopimukseen (Anttonen ym. 1994). Suomenkielisessä tutkimuksessa käytetty sukupuolisopimuksen käsite juontaa Carol Patemanin *sexual contract* -käsitteeseen (Pateman 1988). Patemanin poliittisen filosofian klassikotutkimus osoittaa, kuinka modernin yhteiskunnan perustana pidetty yhteiskuntasopimus on myös sukupuolisopimus, joka samanaikaisesti tuottaa miehet vapaina poliittisina subjekteina ja naiset alistettuina (*subjected*). Patemanin lisäksi sukupuolisopimuksen käsite pohjaa myös pohjoismaisten tutkijoiden yhteiskuntatieteelliseen *könskontrakt*-käsitteeseen (Rantalaiho 1994). Suomenkielisessä tutkimuksessa sukupuolisopimus on ymmärretty kuvauksena ja analyysinä niistä ”lausumattomista säännöistä, vastavuoroisista velvollisuuksista ja oikeuksista”, jotka määrittävät sukupuolten ja myös sukupolvien välisiä suhteita yhteiskunnassa ja vaikuttavat kapitalistisen tuotannon ja työmarkkinoiden ja toisaalta uusintamisen alueiden työnjakoon ja järjestymiseen (Rantalaiho 1994). Tätä sukupuolisopimusta vasten rakentuvat sukupuolittuneen kansalaisuuden ideaalit, ehdot ja rajat.

Suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa sukupuolisopimuksen ja sitä myöten sukupuolittuneen kansalaisuuden rakentumisen prosessi on ollut historiallisesti osin erilainen kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Iso-Britanniassa. Merkittävänä erona suomalaisessa tutkimuksessa on nähty se, että Suomessa ei koskaan ehtinyt syntyä kotiäitiyhteiskuntaa, vaan nopean kaupungistumisen ja teollistumisen seurauksena naiset siirtyivät pientiloilta suoraan rakenteilla olevan hyvinvointivaltion palveluihin – ja toisinaan tehtaaseen – töihin (Rantalaiho 1994, 21). Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, modernisaatioprosessi tapahtui myöhään, eikä miesten ja naisten kansalaiseksi tulemisessa eli yksilönvapauksien ja poliittisten oikeuksien saavuttamisessa ollut vuosisatojen ajallista kuilua (Julkunen 2010, 78). Esimerkiksi Patemanin (1988) teorettisoima sukupuolittunut jako yksityisen ja julkisen välillä ei Raija Julkusen (2010, 78) mukaan Suomessa ole ollut niin vahva kuin liberaaleissa ja konservatiivisissa maissa.

Suomalaista sukupuolisopimusta ja siihen sisältyvää sukupuolittunutta kansalaisuutta on teoretoitu kahden murroksen kautta. Naisista tuli Suomessa poliittisia kansalaisia 1900-luvun vaihteessa, jolloin rakentui ajatus *yhteiskunnallisesta äitiydestä*. Naisten poliittinen kansalaisuus rakennettiin erityisenä naiskansalaisuutena, jossa sukupuoliero korostui ja jossa naisilla nähtiin olevan yhteiskunnassa omat, erilliset toiminta-alueensa. Äitiyden tai pikemminkin äidillisyyden nähtiin määrittävän naisten paikkaa yhteiskunnassa sekä kansallisessa projektissa ja suuntaavan heitä juurikin hoivan ja kasvatuksen sekä sivistyksen pariin (Ollila 1994). Naisten poliittinen kansalaisuus määrittyi näin alun alkaen Suomessa *äitkansalaisuudeksi*, joka kantoi mukanaan yhteiskuntaluokkaan ja nationalismiin liittyviä merkityksiä (Ollila 1994).

Hyvinvointivaltion rakentaminen sekä kaupungistuminen ja teollistuminen toivat 1950- ja 1960-luvuilla äitkansalaisuuden rinnalle *palkkatyöäitiyden*. Vaikka aikalaiset odottivat kaupungistumisen ja vaurastumisen lähentävän Suomea eurooppalaiseen kotiäitimalliin, rakennemuutoksen luoma katkos toi naisille uusia mahdollisuuksia, ja he tekivät uudenlaisia valintoja (Julkunen 1994, 185). Julkusen (1994) mukaan 1960-luvulla erityisesti tasa-arvoliike

kamppaili ja neuvotteli uudesta sukupuolisopimuksesta, joka normalisoi naisten palkkatyön. Naisten ansiotyöstä tuli oikeus ja jopa emansipaation perusta. Naiset kamppailivat itselleen paitsi oikeuden myös velvollisuuden palkkatyöhön ja taloudelliseen itsenäisyyteen, mutta pysyivät toissijaisina työmarkkinoilla (Rantalaiho 1994, 25). Halvan ja joustavan naistyövoiman tarve osaltaan varmisti sen, että uudistuksille saatiin eri intressiryhmien tuki (Julkunen 1994, 194). Uusi sukupuolisopimus lujitettiin 1970- ja 1980-luvuilla joukolla yhteiskuntapoliittisia reformeja (Julkunen 1994, 193; 2010, 91–92), joihin lukeutui muun muassa lasten päivähoito, äitiysloma ja isyysloma – sekä poliittisena kompromissina syntynyt kotihoidontuki. Hyvinvointivaltiossa naisten palkkatyö samoin kuin palkaton työ paikantui nimenomaan äitikansalaisuuden alueille: hoivaan, kasvatukseen ja koulutukseen (Rantalaiho 1994). Julkunen (1994, 193) mukaan ”uudesta sukupuolisopimuksesta tuli palveluvaltion luomisen dynaaminen voima”. Tällä tavoin sukupuolittunut kansalaisuus ja hyvinvointivaltion historia ovat olennaisesti kytköksissä toisiinsa.

Julkunen pohtii vuonna 2010 julkaistussa kirjassaan *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit* hyvinvointivaltion 1980-luvulta alkaneiden muutosten merkitystä sukupuolisopimusten ja sukupuolittuneen kansalaisuuden kannalta. Siirtymä hyvinvointivaltion laajentamisesta markkinoiden sääntelyn purkamiseen, uusliberalismiin, kilpailukyvyyn painottamiseen sekä talouskriisejä seuranneeseen leikkauspolitiikkaan on vaikuttanut myös sukupuolittuneen kansalaisuuden rakentumiseen. Julkunen (2010, 105) nostaa esiin esimerkiksi inklusiivisen liberalismiin, jossa naisten integrointi työmarkkinoille on osa työntekoon perustuvaa sosiaaliturvaa, ja jossa ”aktiivintipolitiikan” veloitteet ulottuvat myös esimerkiksi yksinhuoltajaäiteihin. Sekä Suomen että Britannian kontekstissa onkin keskusteltu esimerkiksi siitä, millä tavoin uusliberaali kansalaisuusihanne muodostuu tiettyjen yhteiskuntaryhmien – kuten siirtolaisten tai yksinhuoltajaäitien – yhtäaikaiselle sisään- ja ulossulkemiselle sekä jaolle ”ansaitseviin” ja ”ansaitsemattomiin” yhteiskunnan jäseniin (Tyler 2013, 73–74; Bhattacharyya 2018; Mäkinen 2016). Samanaikaisesti nuorista naisista on tullut kapitalismin kiivaasti tarvitsemaa

työvoimaa sekä taloudellisen investoinnin kohteita, jolloin kysymys palkkatyökansalaisuudesta naisten emansipaation väylänä on asettunut uuteen valoon. Kathi Weeksin (2011, 110) mukaan feministinen kamppailu naisten etenemisestä työelämässä, niin merkityksellistä kuin se on ollutkin, on käytännössä johtanut naisten työtaakan kasvuun, kun työ on yhtäältä intensivoitunut ja toisaalta uusliberaalit rakennemuutokset ja vanhemmuuteen kohdistuvat vaatimukset ovat lisänneet palkattoman kotija hoivatyön määrää. Pohjoismaisessa kontekstissa hyvinvointivaltion murroksen on niin ikään tulkittu merkinneen sekä naisten palkkatyön että palkattoman hoivatyön vaatimusten kiihtymistä (Ylöstalo 2022). Siirtymä jälkiteolliseen yhteiskuntaan on siis monin tavoin ravistellut sukupuolisopimuksia ja tuottanut uudenlaisia tulkintoja sukupuolittuneesta kansalaisuudesta ja kansalaisuuden rajoista. 1990-luvun lopulta lähes nykypäivään ulottuva tutkimusaineistomme tekee mahdolliseksi näiden sekä hyvinvointivaltion murrokseen että globaaleihin kehityskulkuihin liittyvien muutosten tarkastelun yksittäisen, kotihoidontukea koskevan kysymyksen kohdalla.

Kansalaisuuden ideaalit ja ihanteet eivät tietenkään ole yhteiskunnassa koskaan itsestäänselvyyksiä vaan aina neuvottelun ja konfliktin alaisia (esim. Tyler 2013, 74). Sukupuolittuneen kansalaisuuden kuva Suomessa on historiallisesti ollut äitikansalaisuutta ja palkkatyöäitiyttä moninaisempi, ja käsitystä kansalaisuudesta ovat halkoneet esimerkiksi luokkaan, etnisyyteen ja kyvykkyyteen liittyvät eronteot. Äitikansalaisuuden ja palkkatyöäitiyden käsitteiden kautta voidaan kuitenkin tavoittaa jotakin olennaista siitä, millaisten sukupuolen järjestyksen varaan yhteiskunta ja erityisesti työn ja hoidon järjestykset ovat Suomessa rakentuneet. Siksi on mielekästä kysyä, minkälaisia merkityksiä nämä erityiset kansalaisuuden ihanteet ovat viimeisen 20 vuoden aikana saaneet ja kuinka niitä on joko rakennettu tai purettu suomalaisessa julkisessa keskustelussa.

Liisa Rantalaiho (1994, 15) määrittelee sukupuolisopimuksen murrokseksi sellaisen diskursiivisen käänteen ”yleisessä ajattelutavassa”, joka syntyy taloudellisten ja sosiaalisten jännitteiden puristuksessa ja tuottaa institutionaalisia seurauksia ja uu-

sia käytäntöjä. Rantalaiho (1994, 15) painottaa, että tällainen murros ei kuitenkaan refleksinomaisesti seuraa yhteiskunnallisia rakennemuutoksia vaan syntyy yhteiskunnallisten subjektien keskinäisessä neuvottelussa. Tässä artikkelissa tarkastelemmekin julkista keskustelua ja uutisointia kotihoidon tuesta nimenomaan osana tällaista *neuvottelua* sukupuoliosopimuksen murroksesta. Uutisjournalismi on tällöin sekä neuvottelun areena että sen toimija.

METODOLOGIA

Tutkimuksen metodologia pohjaa laadullisen tutkimuksen perinteille, mutta aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa on käytetty myös laadullisen tutkimuksen tarpeisiin kehitettyjä koneellisia menetelmiä. Empiirisen pohjan tutkimukselle muodostaa *Vallan virrat* -projektin keräämä tietokanta, johon mediatoimijat ovat luovuttaneet aineistojaan suoraan sisällönhallintajärjestelmistään. Tutkimustarkoituksia varten tietokannan sisältö on ajettu automaattisen kielianalyysin läpi, sekä sen kokonaiskoostumus on selvitetty. Näistä ensimmäinen toimenpide mahdollistaa rikkaiden tekstihakujen tekemisen aineistoon ja sen, että nämä haut löytävät myös esimerkiksi sanojen eri taivutusmuodot. Jälkimmäisen toimenpiteen avulla puolestaan varmistutaan siitä, etteivät analysoidessa havaittavat ilmiöt johdu kokonaisaineiston vinoumista, kuten esimerkiksi artikkelimäärien muutoksista ajassa.

Tämä vaatimus aineiston yhteismitallisuudesta johtaa myös tässä tutkimuksessa käytettäviin aikarajauksiin. Vaikka aikajänteet, joilta mediatoimijat luovuttivat aineistojaan, hieman vaihtelivat, päädyttiin pohja-analyysien perusteella kahteen aikajänteeseen, joihin kannan kattavuuteen ja yhteismitallisuuteen kokonaisuudessaan voi luottaa.

Näiden aikajännerajausten jälkeen tietokannan voidaan sanoa kattavan luotettavalla ja yhteismitallisella tavalla kokonaisuudessaan *Helsingin Sanomien* kaikki printti- sekä verkkooartikkelit vuosilta 1999–2018 sekä kaiken STT:n tuottama sisällön samalta ajalta. Näiden lisäksi tietokanta sisältää sekä YLE:n että *Iltalehden* kaikki verkkouutiset vuosilta 2009–2018.

Tätä tutkimusta varten tietokantaan kohdistettiin haku, joka palautti artikkelit, joissa esiintyi

joko sana ”kotihoidontuki” tai sanapari ”kotihoidon tuki” missä tahansa taivutusmuodoistaan. Yhteensä tällaisia artikkeleita oli tietokannassa 4 069 kappaletta (1 642 *Helsingin Sanomissa*, 1 437 STT:n aineistossa, 791 YLE:n aineistossa ja 199 *Iltalehden* aineistossa).

Tutkimuksessa tätä aineistoa tarkasteltiin kahdella tapaa. Ensimmäisessä käytettiin hyväksi käyttöliittymää, joka projisoi kaikki hakua vastaavat 4 069 artikkelia aikajanalle. Käyttöliittymä mahdollisti aineiston pitkä- ja lyhytaikaisen ajallisen rytmien hahmottamisen mutta tarjosi myös portin päästä lukemaan kunkin ajanhetken artikkeleja. Tämä mahdollisti eri ajankohtien kirjoitusten vertaamisen toisiinsa yleiskuvan täydentämiseksi. Toisaalta aineistoa haluttiin lähestyä systemaattisen lähiluvun kautta. Tätä varten aineistosta tehtiin ajallisesti edustava mutta lähiluvun ja analyysin silti mahdollistava otos. Aineistosta muodostetun yleiskuvan perusteella todettiin, että tällainen systemaattinen ja kattava otos voitaisiin muodostaa valitsemalla jokaisen vuoden artikkeliesiintymistä satunnaisotannalla 25 prosenttia lähempään tarkasteluun. Aluksi tämä tehtiin artikkeleille, joissa mainittiin ”kotihoidontuki”. Tämä tuotti lähiluettavien artikkelien kokonaismääräksi 473. Nämä artikkelit koko ajanjaksolta käytiin huolellisesti läpi muistiinpanoja tehden. Tämän jälkeen sama vuosittainen 25 prosentin otanta kohdistettiin vielä ”kotihoidon tuki” -hakulauseella löydettyihin artikkeleihin. Tätä 532 artikkelin aineistoa käytettiin edellisen syväluennan tulosten tarkistamiseen. Se, että järjestelmä mahdollisti otoksen tekeminen vuosittaisena prosenttiosuutena tarkoitti sitä, että otos säilytti koko ajanjakson tasolla muotonsa: niinä vuosina, joihin kotihoidon tuesta puhuttiin enemmän, myös lähilukuaineistoon päätyi useampia artikkeleja. Samalla otostuksen tekeminen vuosittain kuitenkin myös varmisti, että jokaiselta vuodelta, jona pohjaaineistossa kotihoidontukea käsiteltiin, poimittiin ainakin joitain artikkeleita myös lähilukuun. Tämä taas varmisti sen, että aineistoa lukemalla sai hyvän kuvan aiheen ajallisesta kehityksestä.

Lähilukuotosten systemaattisessa lähiluvussa kiinnitettiin huomiota artikkelien aiheisiin ja niiden kehystykseen, artikkeleissa esiintyviin toimijoihin sekä eroihin uutisoinnin ja mielipiteellisten

artikkelien välillä. Aineistosta erottui useita sukupuolittuneen kansalaisuuden kannalta kiinnostavia aiheita, joiden esiintymistä ja käsittelyä erityisesti seurattiin pitkällä aikavälillä. Näitä olivat köyhyys, naisten työllisyys, talouskuri, perhevapaiden uudistushankkeet ja niiden kaatuminen sekä tasa-arvo. Tämän tutkimuksen keskittyminen nimenomaan äitien kansalaisuuteen ohjasi syväluentaa äitiyttä ja naisia koskeviin aiheisiin. Huomionarvoista kuitenkin on, että kotihoidontukea koskevassa uutisjournalismissa isät tai isyys eivät nousseet aineiston luennassa millään merkittävällä tavalla esiin.

Aineistossa on mukana myös kuntakohtaista paikallista uutisointia (erityisesti vuodesta 2009 eteenpäin YLEn osalta), mutta tässä artikkelissa huomio on rajattu pääosin valtakunnalliseen uutisointiin. Analyysin tavoitteena on ollut tavoittaa perinteisen median uutisoinnin valtavirta: millaiset aiheet ja keskustelut ovat hallinneet kotihoidontukea koskevaa uutisointia, ja miten ne ovat muuttuneet ajassa?

Tutkimusaineiston alustava määrällinen tarkastelu osoitti, että kotihoidontukeen liittyvää uutisointia oli vuosina 2012 ja 2013 ollut määrällisesti enemmän kuin aiemmin tai myöhemmin, mikä kertoo keskustelun ajallisesta tihentymisestä ja siten viittaa merkittävään käänteeseen. Tästä havainnosta käsin olemme lähteneet hahmottamaan julkisen keskustelun muutoksia, joita seuraavassa analysoimme.

2000-LUVUN ENSIMMÄINEN VUOSIKYMMEN: UUSFAMILISMI JA SOSIAALIPOLIITTINEN HUOLI

2000-luvun alkupuolen suomalaista perhepolitiikkaa on tutkimuksessa luonnehdittu uusfamilismin (Jallinoja 2006) tai yksilöllistävän familismin (Repo 2009) ajaksi. Familistinen eetos korosti perhekeskeyttä tavalla, joka voimisti sukupuolieroa, luonnollisti äitien hoivavastuuta sekä siirsi hoivaa hyvinvointivaltion julkisista palveluista koteihin (Repo 2009, 36; Jallinoja 2006; Anttonen 2009, 61). Erityisesti kotihoidontukijärjestelmä on nähty keskeisenä osana tätä *refamilisaatiota* eli hoivan kotiuttamista (Repo 2009, 36; Anttonen 2009, 61). Hoivan kotiuttaminen oli osa laajempaa yhteiskunnallista murrosta, jossa yksityisen ja julkisen rajat olivat uudella

tavalla liikkeessä. Taustalla olivat 1990-luvulla sosiaalipolitiikkaan tulleet uudet periaatteet, kuten uusi julkisjohtamisen malli, tilaaja-tuottaja-ajattelu sekä markkinoistaminen ja yksityistäminen (Anttonen 2009, 61).

2000-luvun alkupuolen perhepoliittista keskustelua sävyttivät familistisen eetoksen ja hoivan kotiuttamisen lisäksi laman jäljet. Lapsiperheet olivat jo 1990-luvulla jääneet jälkeen yleisestä tulokehityksestä, ja lapsiköyhyys oli laman jälkeen kaksinkertaistunut (Repo 2009, 33). Laman varjolla erilaisia perhepoliittisia tulonsiirtoja ja verovähennyksiä oli 1990-luvulla leikattu ja poistettu (Repo 2009, 39). Yksi merkittävistä leikkauksista oli kotihoidontuen leikkaus vuonna 1996, jolloin tukea leikattiin yli 22 prosenttia (Repo 2009, 39.)

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä kotihoidontukea koskeva julkinen keskustelu – sellaisena kuin se perinteisessä uutismediassa näyttäytyi – olikin ensisijaisesti keskustelua kotihoidontuen mahdollisesta korottamisesta sekä laajemmin lapsiperheiden asemasta yhteiskunnassa. Kotihoidontuki oli esillä muun muassa vuoden 2003 eduskuntavaaleja edeltävässä uutisoinnissa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* (HS 3.2.2003) artikkelin mukaan ”Vihreä liitto kirjaisi seuraavaan hallitusohjelmaan lisärahaa erityisesti terveydenhuoltoon ja lapsiperheille”. Artikkelin mukaan vihreät korottaisivat kotihoidontuen lisäksi lapsilisiä ja nostaisivat pienimmän äitiyspäivärahan työttömyysturvan peruspäivärahan tasolle. Perussuomalaisten Timo Soinin haastattelussa taas kotihoidontuen korottaminen ”todelliseksi vaihtoehdoksi päivähoidon kanssa” olisi perussuomalaisten ensimmäinen uudistus hallituspuolueena (HS 4.3.2003). STT:n uutisessa (STT 10.1.2003) keskustan Anneli Jäätteenmäki pitää seuraavan hallituksen tärkeimpinä tehtävinä ”hyvinvointiyhteiskunnan pelastamista ja edellytysten luomista kestäväälle, työllistävälle kasvulle”. Artikkelin mukaan keskusta haluaa tukea lapsiperheitä muun muassa korottamalla pienintä äitiys- ja vanhempainrahaa sekä parantamalla kotihoidontukea.

2000-luvun alkupuolella myös kansalaisyhteiskunnan toimijat osallistuivat julkiseen keskusteluun ja vaativat kotihoidontuen korotusta. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) piti kotihoidontuen korotuksia esillä. Lastensuojeluliit-

ton argumentoinnissa korostettiin perheiden valinnanvapautta. MLL:n tiedotteen pohjalta uutisoivat lyhyesti sekä STT (STT 22.9.2002) että *Helsingin Sanomat* (HS 23.9.2002). Myös kotiäidit liikehtivät 2000-luvun alussa poliittisesti: vuonna 2001 *Helsingin Sanomat* uutisoi kotiäitien lakkovaroituksesta (HS 4.3.2001). Kotiäitien lakkoliike vaati kotihoidontuen korottamista ja eläkkeen kertymistä kotihoidontuesta.

Kotiäitien poliittinen aktivoituminen oli alkanut jo 1990-luvun puolivälissä, kun kotihoidontukea leikattiin tuntuvasti (Jallinoja 2006, 100). Riitta Jallinoja tulkitsee äitien aktivismin nousun yhteydessä ”perheasian” ja uusfamiliarismin nousuun suomalaisessa julkisessa keskustelussa 2000-luvun taitteessa. Jallinojan mukaan kotiäidit argumentoivat yksilöllisen valinnanvapauden puolesta, mutta rakensivat samalla kotihoidon normatiivisuutta julkisuudessa. Äitien aktivismi keskittyikin nimenomaan mediajulkisuuteen. Kotiäidit olivat itse aktiivisia ja ottivat yhteyttä sekä tarjosivat kirjoituksiaan esimerkiksi valtakunnan päälehteen *Helsingin Sanomiin* (Jallinoja 2006, 33, 101–102). Jallinojan mukaan vuoden 2001 lakkovaroitus oli muutoin ”lempeän” kotiäitiliikkeen radikaalein teko, vaikka lakko lopulta ei toteutunutkaan (Jallinoja 2006, 106).

1990-luvun laman varjo vaikutti paitsi kotiäitien liikkeidinnän myös laajemminkin 2000-luvun alun perhepoliittisen keskustelun taustalla. Lapsiperheiden tuet olivat jääneet pieniksi ja köyhyys lisääntynyt, kuten STT uutisoi Stakesin¹ tutkimuksen pohjalta (STT 29.11.2002). Vuonna 1996 toteutettuun kotihoidontuen leikkaamiseen viitattiin julkisessa keskustelussa useasti, ja puolueet myös nokittelivat toisiaan perhepolitiikan tukemiseen liittyvissä kysymyksissä. Kotihoidontukea vaadittiin korotettavaksi laajassa rintamassa: aineisto-otoksen artikkeleissa kotihoidontuen korottamista esittävät vuosina 1999–2005 ainakin vihreät, perussuomalaiset, kristillisdemokraatit, kokoomus ja keskusta. Mikään puolue ei uutisaineistossa profiloitu kotihoidontuen korottamisen vastustamisella.

2000-luvulla keskusteluun nousi useaan otteeseen myös työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus erityisesti työelämän kohtuuttomien

vaatimusten kyseenalaistamisen näkökulmasta. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* (5.4.2002) sosiaalipolitiikan tutkija Heikki Hiilamo huomautti työelämän tulosten syntyvän aikaisempaa selvemmin perheen ja lasten kustannuksella. Työn vaatimuksia kyseenalaistavan näkökulman voi ajatella kytkeytyvän Jallinojan (2006, 128) analysoimaan familismiin liittyneeseen romantisoituun näkemykseen *perheen ajasta* ratkaisuna erilaisiin huoliin vanhemmuudesta ja lasten pahoinvoinnista. Toisaalta työn ja perheen yhteensovittamista koskevaa kriittistä keskustelua voi tulkita myös työelämän kritiikkinä. Kritiikin näkökulmasta keskustelu pureutui naisten palkkatyökansalaisuuden ideaaliin sisältyvään ristiriitaan, jossa palkkatyöläiseen kohdistuvat vaatimukset jättävät huomiotta sekä perheiden sisäisen että yhteiskunnallisen sosiaalisen uusintamisen ja hoivan tarpeet.

Julkisen poliittisen keskustelun yleissävy ja uutisjulkisuudessa ehdotetut poliittiset toimenpiteet jatkuivat läpi vuosikymmenen samankaltaisina: kotihoidontuen korotus, sitominen indeksisiin, osaikaisen työn mahdollistaminen ja lapsiperheiden toimeentulon tukeminen. Vielä vuonna 2011 vasemmisto ehdotti pienimpien tukien, myös kotihoidontuen, korotusta 750 euroon (HS 15.3.2011). Keskusta puolestaan esitti korotettua kotihoidontukea alle 1,5 vuotiaista lapsista (HS 4.2.2011). SDP:n ehdotuksessa osittaista kotihoidontukea olisi korotettu, jotta osa-aikatyön tekeminen olisi paremmin mahdollista (IL 1.4.2011). Vaikka kotihoidontuen leikkaamisesta 2000-luvulla käytiin esimerkiksi Minna Salmen ja Johanna Närvin (2017) mukaan yhteiskunnallista keskustelua erityisesti OECD:n esitysten yhteydessä, perinteisen uutismedian perhepolitiikkaa koskevassa uutisvirrassa tämä ei kuitenkaan vielä voimakkaasti näkynyt.

Vaikka *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla keskusteltiin läpi 2000-luvun kotihoidontuesta ja keskustelu oli paikoin kiivastakin, pääsääntöisesti 2000-luvun alkupuolen kotihoidontukea koskeva julkinen keskustelu uutisjournalismissa ei kuitenkaan näyttäydä aineistossamme erityisen värikkäänä tai tunteikkaana. Kotiäitien poliittiset vaatimukset eivät nouse voimakkaasti esiin uutisvirrassa, ja toisaalta

¹ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

puolueiden samanmielisyyden kotihoidontuen korotusten tarpeesta asettuu rinnakkain kotiäitien vaatimusten kanssa, ei niitä vastaan. Kotihoidontuki ei asetu uutisoinnissa konfliktin aiheeksi, vaan osaksi laajempaa poliittista keskustelua perheiden toimeentulosta ja pienimpien etuuksien korottamisesta.

Keskustelussa korostuu suomalaisen perhepolitiikan keskeisenä piirteenä pidetty valinnanvapaus (Salmi & Närvi 2017, 31): vanhempien – eritoten äitien – jääminen kotiin pienten lasten kanssa näyttäytyy hyväksyttävänä valintana, jota yhteiskunnassa tuetaan. Kuten feministisessä ja tasa-arvotutkimuksessa on monesti huomioitu (esim. Salmi & Närvi 2017, 31–32; Julkunen 2010, 210), valinnanvapauden korostaminen sulkee keskustelusta yhtäältä sen, että yksilöt eivät tee valintojaan tyhjiössä, ja toisaalta näiden valintojen seuraukset – kuten äitien pitkien hoitovapaiden merkityksen heidän toimeentulonsa ja työmarkkina-asemansa kannalta. Sukupuolittuneen kansalaisuuden näkökulmasta valinnanvapautta korostavan argumentin voi tulkita keinoksi ylläpitää äitikansalaisuuden ja palkkatyöäitiyden ideaaleja yhteiskunnassa rinnakkain eli tukea naisten ”kaksoiskansalaisuutta” (Anttonen 1994, 222). Lasten kotihoidon valitseminen nimenomaan äideille sallittuna ja mahdollisena vaihtoehtona asettuu osaksi äitikansalaisuuteen sisältyvää ymmärrystä naisten erityisestä, äitiyteen kytkeytyvästä yhteiskunnallisesta asemasta ja tehtävästä. Toisaalta ajatus vapaasta valinnasta sisältää myös palkkatyöäitiyden oletuksen palkkatyöstä, josta äiti jättäytyy määrätiksi ajaksi pois omistautuakseen lastenhoidolle ja palatakseen työelämään, kun lapset ovat isompia. Kun kotiäitiyys Suomessa on väliaikaista (Julkunen 2010, 208), valinnanvapaus olettaa myös palkkatyön normin eli ajatuksen palkkatyöstä kaikille yhteiskunnan jäsenille jossakin elämän vaiheessa toteutuvana valintana (Weeks 2011, 8).

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen uutisoinnissa äitien kansalaisuus rakentui yhtäältä suhteessa yksilölliseen valinnanvapauteen ja toisaalta yhteydessä perheeseen ja sitä kautta kansakuntaan. Perheiden toimeentulo ja perheiden tukeminen nousivat julkisessa keskustelussa kansakunnan kannalta merkittäviksi kysymyksiksi, joita eri puo-

luet vuorotellen nostivat esille. Tässä keskustelussa äidit eivät näyttäytyneet erillisinä toimijoina, vaan heidän kansalaisuutensa kiinnittyi voimakkaasti juuri perheeseen ja perheiden hyvinvointiin. Lapsiperheiden köyhyyttä ja toimeentuloa koskevassa keskustelussa korostui näin äitikansalaisuus, jossa äidit hoivaavat ja kasvattavat kansalaisia niin perheessä kuin yhteiskunnassa yleisemminkin, ja jossa perheiden, erityisesti ydinperheiden, merkitystä yhteiskunnan kokonaisuudessa korostetaan. Julkunen (2010; 2006) mukaan lasten kotihoivan normalisoiminen onkin ollut osa 1990-luvulla tapahtunutta sosiaalipolitiikan käännettä kohti perheiden hoivavastuiden lisäämistä.

Perheen merkityksen korostuminen liittyy 2000-luvun alkupuolen uusfamilismiin (Jallinoja 2006), jonka yhtenä ilmentymänä oli edellä mainittu kotiäitien poliittinen aktivoituminen. Uusfamilismi paikansi äitikansalaisuutta yksilölliseen, ideologiseen käsitykseen hyvästä vanhemmuudesta, perheen merkityksestä ja lasten kotihoidon ensisijaisuudesta (Jallinoja 2006). Kotihoidontukea käsitelleessä uutisjournalismissa käsitykset lapsen edusta tai hyvästä vanhemmuudesta jäivät kuitenkin varsin vähälle huomiolle, sillä uutisoinnin valtavirta käsitteli poliittisia päätöksiä ja niiden prosesseja eikä niinkään erilaisten näkökohtien taustalla vaikuttavia ideologioita käsityksiä.

Uusfamilismin piirteitä kuitenkin tihkui myös valtavirran poliittiseen keskusteluun. Niitä on havaittavissa esimerkiksi vuonna 1999 *Helsingin Sanomien* talousosastolla julkaistussa näkökulma-artikkelissa, jossa käsitellään vuonna 1999 ilmestynyttä Kelan² ja Stakesin selvitystä, jonka mukaan perhepolitiikka oli kasvattanut lapsiperheiden eriarvoisuutta ja lasten hoidon tuet olivat supistuneet selvimmin pienituloisilla (STT 8.6.1999). *Helsingin Sanomien* näkökulmassa tämä selvitys kääntyi hyvätuloisia puolustavan argumentin tueksi (HS 18.7.1999). Artikkelissa kuvataan, kuinka suomalaiset lapsiperheet ovat kansainvälisesti tarkastellen onnekkaita, kun katsotaan lapsiperheiden tukia ja palveluita. ”Jos nyt jotakin valitettavaa pitää etsiä, niin sitä löytyy kotihoidontuen perusteista”, artikkelissa todetaan viitaten Kelan ja Stakesin selvitykseen, jonka

2 Kansaneläkelaitos.

mukaan korkeasti koulutetut laittavat lapsensa aiemmin päivähoitoon kuin matalasti koulutetut ja pienituloiset. Ongelmana kirjoittajan mukaan on, että kotihoidontuki liian matalana ei kannusta hyvätuloisia jäämään lastensa kanssa kotiin.

Maallikot ja asiantuntijat ovat taivastelleet alle vuoden ikäisten kasvavaa määrää lastentarhoissa. Jokainen pienen lapsen vanhempi tietää, mille sairauskierteelle pienen lapsen päiväkodissa altistaa. Samoin vanhemmat tietävät, ettei kymmenkuisen puhe- ja kävelykyvyttömän paikka ole vielä ryhmässä tusinan muun taaperon kanssa. (HS 18.7.1999.)

Jallinoja (2006, 107) arvelee, että familistinen käänne 1990-luvun lopulla oli niin voimakas, että se hiljensi kriittisen keskustelun lasten kotihoidosta. Julkisudessa oli hänen mukaansa vahvistunut käsitys, jossa kotihoito ymmärrettiin lapsen kannalta niin hyväksi hoitomuodoksi, että sitä ei juuri tohdittu avoimesti arvostella. 2000-luvun alun kotihoidontukea koskevassa keskustelussa esimerkiksi tasa-arvokysymykset jäivätkin hyvin vähälle huomiolle. Keskustelun soraäänit olivat vain yksittäisiä uutisia tai artikkeleita. Esimerkiksi vuonna 2006 *Helsingin Sanomien* talousosaston näkökulma-artikkelissa toimittaja oli osallistunut Elinkeinoelämän valtuuskunnan naisten menestymistä koskevaan seminaariin ja kyseenalaisti artikkelissaan ”monet äidit”, jotka vaativat lisää kotihoidontukea ja hoitovapaita, vaikka juuri näiden takia ”työnantajat pelkäävät palkata naisia” (HS 23.8.2006). STT:n uutisessa samalta vuodelta (STT 13.5.2006) puolestaan työministeri Tarja Filatov vaati kotihoidontuelle valtakunnallisia pelisääntöjä, sillä kotihoidontuki ”uhkaa syrjäyttää nuoret äidit työmarkkinoilta”. Filatovin mukaan ”kunnat ostavat kotihoidontuella naisia pois työmarkkinoilta välttyäkseen päivähoitokuluilta”.

Poliittisessa uutisoinnissa perheen merkityksen korostuminen ja äitien kansalaisuuden määrittäminen nimenomaan yhteydessä perheeseen ei kuitenkaan pelkistynyt vain uusfamilistiseen keskusteluun, vaan paikantui myös osaksi köyhyydestä ja luokkayhteiskunnasta käytävää keskustelua. Vuosikymmenen loppupuolella huomiota sai perusturvan uudistusta valmistelleen Sata-komitean

ehdotus kotihoidontuen ja lapsilisien sitomisesta indeksiin (STT 27.1.2009; HS 28.1.2009; YLE 27.1.2009). Jo aiemmin köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin oli vaatinut lapsiperheiden köyhyyden poistamista kirjattavaksi hallitusohjelmaan ja lapsiperheiden tukia, mukaan lukien kotihoidontuki, korotettavaksi (STT 4.4.2007). Hallituksen elvytyspaketissa kotihoidontuen ja lapsilisien sitomisesta indeksiin päätettiinkin vuodesta 2011 alkaen (YLE 30.1.2009). Samaan aikaan *Helsingin Sanomien* pääkirjoitus (24.5.2009) kantoi huolta köyhyyden kasautumisesta lapsiperheisiin. Pääkirjoituksessa mainitaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisema tutkimus lapsiperheiden hyvinvoinnista Suomessa: ”Kirja piirtää hyvin monitahoisien kuvien lapsiperheiden ongelmista, joista kasvavat toimeentulovaikeudet nousevat korostuneesti esille.” Kirjoituksessa huomautetaan köyhimpien lapsiperheiden kärsineen eniten siitä, että lapsiperheiden tukien – kuten kotihoidontuen – ostovoima on alentunut kymmenessä vuodessa merkittävästi. ”Hallitus ja eduskunta päättävät, annetaanko Suomeen syntyä ylisukupolvinen köyhien luokka”, on pääkirjoituksen loppukaneetti.

Kotihoidontukea koskevassa keskustelussa äidit ja perheet asettuivat yhteiskunnallisen huolen kohteeksi, mutta huoli – joka familistisessä kehyksessä usein määrittyi nimenomaan vanhemmuuden kaotamista tai hukassa olemista koskevaksi moralistiseksi huoleksi – ei juuri tässä keskustelussa kohdistunut äitien valintoihin, lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen tai perhettä koskevien järjestysten huojuntaan. Lapsiperheköyhyyteen ei pyritty vastaamaan äitien aktivoinnilla tai vanhemmuuden tukemisella vaan perheiden toimeentuloa ja sosiaaliturvaa parantamalla. Äitien kansalaisuutta ei näin ollen määrittänyt 2000-luvun alkuvuosikymmenellä vain uusfamilistinen yksilöllinen eetos, vaan se rakentui myös osana keskustelua yhteiskunnallisesta vastuusta, luokkayhteiskunnan purkamisesta ja hyvinvointivaltion sosiaaliturvan parantamisesta. Feministisen sosiaalipolitiikan kysymys hyvinvointivaltion naisystävällisyydestä (esim. Anttonen 1994) oli edelleen ajankohtainen, ja sukupuolittuneen kansalaisuuden nationalistinen juonne kytkeytyi edelleen nimenomaan hyvinvointivaltioon.

2010-LUKU: EKONOMISMIN LÄPIMURTO

2010-luvulla perhepoliittisen keskustelun sävy muuttui Suomessa. Julkisen keskustelun muutoksen taustalla oli talouskriisistä alkanut laajempi poliittinen murros kohti talouskuria ja erilaisia rakenneuudistuksia, joilla tavoiteltiin kestävyysvajeen korjaamista, julkisen velanoton hillitsemistä ja työllisyysasteen nostoa (Nyby ym. 2018, 568). Talouskuri- ja leikkauspolitiikan kiihtyminen talouskriisin jälkeen näkyi perhepolitiikassa 2010-luvulla esimerkiksi lapsilisien leikkauksina ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamisena (Nyby ym. 2018, 568; Nygård ym. 2019). Vaikka sosiaalietuuksia oli pienennetty ja muutettu aiempaa ehdollisemmiksi jo 1990-luvun alun talouskriisin jälkeen, 2010-luvulla hyvinvointivaltiota murentava kehitys ja aktiivoin työvoimapolitiikan korostaminen kiihtyi entisestään (Elomäki & Ylöstalo 2020, 51). Myös perhepolitiikassa siirryttiin kohti ehdollisen sosiaaliturvan mallia, jossa työstä tulee entistä merkittävämpi sosiaaliturvan takaaja (Nyby ym. 2018, 583). Nybyn ja kumppanien mukaan uusliberaalit talouskurinäkemykset saivat suomalaisessa poliittisessa keskustelussa 2010-luvulla hämmästyttävän suuren merkityksen, ja nämä näkemykset lävistivät myös perhepoliittisen keskustelun (Nyby ym. 2018, 583). Kotihoidontuen osalta leikkauksia ei 2010-luvulla tehty, mikä voidaan tulkita osoituksena kotihoidontuen puolustajien vahvasta asemasta yhteiskunnassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkijoina aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuneiden Salmen ja Närvin mukaan talouskriisin jälkeen keskustelu perhevapaista keskittyi kuitenkin pitkälti kysymykseen äitien työllisyysasteen ja kotihoidontuen suhteesta (Salmi & Närvi 2017, 229). Seuraavassa tutkimme tarkemmin tätä julkisen keskustelun muutosta sellaisena kuin se näyttäytyi perinteisessä uutismediassa.

KÄÄNNEKOHTANA VUODET 2012 JA 2013

Kotihoidontukea koskevassa keskustelussa käännekohta kohti talouskurin ja rakenneuudistusten hallitsemaa keskustelua ajoittuu vuosille 2012 ja 2013. Muutos alkoi vuoden 2012 uutisoinnista, joka käsiteli Kataisen hallituksen suunnitelmaa lyhentää kotihoidontukikauden ajallista kestoja kahteen vuo-

teen. Vuonna 2012 tämän suunnitelman uutisointi kärjisti julkista keskustelua, jopa niin voimakkaasti, että ajankohdan kotihoidontukea käsittelevää keskustelua kuvaavien Sipilän ja kumppanien (2012, 8) mukaan reaktio hallituksen leikkaussuunnitelmaan oli aggressiivinen, eikä keskustelua tai vuoropuhelua oikeastaan edes käyty: ”Kotihoidontuen puolustajilla oli megafonit käsissään eikä ministeriöillä ollut mitään sanottavaa.” (Sipilä 2012, 8.) Kuvaus on helppo tunnistaa uutisaineistosta siltä osin, että kotihoidontuen lyhentämisen puolustajat pääosin vaikenivat hallituksen suunnitelman julkistamista seuranneessa debatissa.

Helsingin Sanomien kotihoidontuen lyhennys-suunnitelmia koskevan uutisen mukaan ”muutos sekä säästäisi valtion rahoja että patistaisi naiset nopeammin töihin tienamaan veroeuroja” (HS 2.3.2012a). Oppositioista suunnitelmiin vastasi samana päivänä kärjekkäästi keskustan puheenjohtaja Mari Kiviniemi, jonka tiedotetta referoidaan *Helsingin Sanomien* uutisessa seuraavasti: ”Mikäli *Helsingin Sanomien* uutinen pitää paikkansa, Keskusta ottaa sen sodanjulistuksena. Me tulemme tekemään kaikemme, että suomalaisia perheitä ei kyykytetä.” (HS 2.3.2012b.) Seuraavana päivänä *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa arveltiin, että kotihoidontuen leikkaamisella ei saavuteta huomattavia säästöjä vaan kyse on työvoimapolitiikasta, jossa naiset ”halutaan töihin täyttämään kestävyysvajetta ja pidentämään työuriaan myös keskeltä” (HS 3.3.2012). Pääkirjoituksessa todettiin, että mikäli kotihoidontuesta leikataan, olisi luotava myös kannustimia perhevapaiden jakamiseen (HS 3.3.2012).

Julkisen keskustelun jatkuessa professori Liisa Keltinkangas-Järvinen korosti *Iltalehdessä* kolmen vuoden kotihoidon olevan lapselle eduksi (IL 20.3.2012). Vanhempainliiton toiminnanjohtaja Tuomas Kurttila puolestaan ihmetteli *Helsingin Sanomien* mielipiteissä, eikö politiikka tunnista arkitodellisuutta ja perheiden tilanteita (HS 6.3.2012). Keltinkangas-Järvisen ja Kurttilan kannanotot kuvaavat laajaa toimijapiiriä, jonka hallituksen leikkaussuunnitelmat aktivoivat (Sipilä ym. 2018, 8).

Kotihoidontuen leikkaussuunnitelmaa koskevan uutisoinnin kaari eteni keskustan välikysymyksen, hallituksen eripurana (Yle 19.3.2012) ja peruspalveluministerin vaikenemisen (HS 15.3.2012) sekä kuntien

kustannusten kasvamista käsittelevän artikkelin (Yle 20.3.2012) kautta edelleen vahvistamattomien leikkaussuunnitelmien perumiseen (Yle 22.3.2012). Kotihoidon puolustajien intensiivinen vastustus siis mitä ilmeisimmin sai hallituksen perumaan suunnitelmansa, kuten Sipilä ja kumppanit toteavat (2012, 8). Vastustuksen intensiivisyys ei kuitenkaan lopullisesti hiljentänyt julkista keskustelua, jossa kotihoidontuki oli nyt asetettu konfliktin ja mahdollisen kritiikin kohteeksi. Kävi päinvastoin, sillä vahvistamattomiksi jääneet ja tyrmätyt leikkaussuunnitelmat vaikuttavat vuosien 2012 ja 2013 uutisointia kokonaisuutena tarkastellen *avanneen* julkisen keskustelun kotihoidontuen lyhentämisestä tai leikkaamisesta. Keskustelun muutos on merkittävä, kun huomioi esimerkiksi Jallinojan vuonna 2006 julkaistussa tutkimuksessaan todenneen, että kriittinen keskustelu lasten kotihoidosta on julkisuudessa familismin nousun myötä hiljentynyt (Jallinoja 2006, 107).

Keväällä 2012 *Helsingin Sanomat* uutisoi Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) johtajan Juhana Vartiainen blogikirjoituksesta, jossa tämä ”letkautti, että lasten kotihoito on veltoilua” (HS 19.5.2012). Vartiainen pyysi ilmaisuaan anteeksi, mutta pysyi kannassaan, jonka mukaan äideistä on ”houkuttelevaa olla kotona”, mutta ”pitkä poissaolo töistä verovaroin ei ole perusoikeus” (HS 19.5.2012). *Helsingin Sanomissa* Vartiainen perustelee näkemystään myös sukupuolten tasa-arvolla, mutta hänen viestinsä kärki koskee naisten työllistymistä. ”Jos kotihoidon tuki rajattaisiin alle 2-vuotiaisiin ja kaikki, joilta tuki poistuisi, siirtyisivät työmarkkinoille, työvoima kasvaisi noin 15 000 naisella”, Vartiainen perustelee (HS 19.5.2012). Myös *Iltalehti* uutisoi Vartiainen kirjoituksesta (IL 10.5.2012). Vartiainen puheenvuoroa kaikessa kärjistävyydessään voidaan ajatella merkittävänä erityisesti julkisen keskustelun rajojen koettelussa: kun 2000-luvun alkupuolella lasten kotihoitoa ei Jallinojan mukaan uskallettu arvostella, oli 2012 jo mahdollista kutsua kotihoitoa veltoiluksi, jota yhteiskunnan ei tule tukea, ja kyseenalaistaa perhepolitiikan keskeisenä arvona pidetty valinnanvapaus.

Helsingin Sanomien mielipideosastolla keskustan ja kokoomuksen kansanedustajat Annika Saarikko ja Sanni Grahn-Laasonen kysivät, ”kuka nuori nainen uskaltaa synnyttää” (HS 13.5.2012). Saarikko

ja Grahn-Laasonen jatkoivat Vartiainen aloittamaa keskustelua todeten, että on selvää, että ”ikäkääntävässä Suomessa parhaassa työiässä olevat, osaavat naiset tarvitaan työelämän käyttöön” (HS 13.5.2012). Kansanedustajat korostavat kirjoituksessaan työelämän muutoksia, jotta työn ja perheen yhdistäminen olisi paremmin mahdollista. He myös toteavat perheiden valinnanvapauden, jota kotihoidontukikin heille edustaa, olevan tärkeää (HS 13.5.2012). Vaikka valinnanvapauden ihannetta edelleen tuotiin keskustelussa esille, sitä käsiteltiin nyt puolustusasemista, ei itsestäänselvyytenä.

Marraskuussa 2012 pääministeri Jyrki Katainen kehotti *Helsingin Sanomien* mukaan kotiäitejä ja pienten lasten vanhempia menemään nopeammin takaisin töihin, ”vaikka sitten osa-aikatoihin” (HS 15.11.2012). *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa todettiin pääministerin olevan oikeassa siinä, että mahdollisimman monen työikäisen pitäisi olla töissä, mutta kritisoitiin osa-aikatyötä kotihoidontuen kaltaisena loukkuna naisille (HS 15.11.2012). Vaikka Kataisen hallituksen suunnitelma lyhentää kotihoidontukea oli haudattu, pääministerin kannanotot kertoivat uudeltaisesta neuvottelusta koskien sekä perheiden valinnanvapautta että naisten kaksoiskansalaisuutta.

Kuten edellä esitämme, 2000-luvun alun julkisessa keskustelussa kotihoidontukeen liittyvät konfliktit olivat perinteisen median uutisvirrassa hyvin vaimaita. Ne paikantuivat familismin kautta erilaisiin äitiyyttä ja vanhemmuutta koskeviin arvostuksiin ja sitä kautta erityisesti äitien välisiksi konflikteiksi, jolloin ne eivät myöskään hallinneet perinteisen median uutisointia. Vuoden 2012 uutisoinnissa keskustelu kotihoidontuesta kuitenkin politisoitui uudella tavalla, kun kotihoidontuki tuki muotona ja instituutiona asetettiin kyseenalaiseksi. Tämä kyseenalaistus ei nojannut hyvää äitiyyttä tai äitien omaa etua koskeviin argumentteihin, vaan keskustelussa omaksuttiin uudennainen taustaoletus, jonka kotihoidontukea puolustamaan asettuvat poliitikotkin hyväksyivät: parhaassa työiässä olevat naiset tarvitaan työelämän käyttöön. Äitien valinnanvapautta ja äitikansalaisuuden ja palkkatyöäitiyden yhtäaikaaisuutta ryhdyttiin uutisoinnissa käsittelemään uudessa valossa eli naisten työllisyysasteen nostamisen ja Suomen talouden kestävyysva-

jeen kehyksessä. Muutos oli suuri, sillä vielä vuonna 2010 Julkunen kirjoittaa: ”Vaikka Suomessa on suuri huoli ’riittävästä’ työllisyysasteesta ja työvoiman tarjonnasta, ei lapsia kotona hoitavien äitien reserviin puututa. Työllisyys- ja työvoimadiskurssilla on kaksi pyhää ja suojattua kohtaa, naisten äitiys ja miesten yleinen asevelvollisuus.” (Julkunen 2010, 210.) Vuosina 2012 ja 2013 julkisessa keskustelussa pystyttiin siis murtamaan toinen näistä ”pyhistä ja suojatuista” kohdista, kun kotona lapsia hoitavia äitejä ryhdyttiin ”patistelemaan” töihin (HS 2.3.2012a). Samalla kotihoidontukea koskeva uutisointi vilkastui, sillä kotihoidontuki ei enää ollut vain perhepoliittinen vaan myös talouteen ja rakenneuudistuksiin liittyvä kysymys. Uudenlaisen politisoitumisen voi jäljittää artikkeleista myös kielenkäytön muutoksina. 2010-luvulla julkisessa keskustelussa puhuttiin sodanjulistuksista, syyllistämisestä, kyykyttämisestä, veltoilusta ja kotiäitiyhteiskunnasta. Kielelliset kärjistyksiset korostivat konfliktia.

Vuonna 2013 julkinen keskustelu kotihoidontuesta ja äitien saamisesta työelämään jatkui perinteisessä uutismediassa. Keskustelun sävyjä kuvastaa alkuvuodesta 2013 esitetty Ylen A2-teemailta, jonka aiheena oli ”Äidit töihin!”. Teemailan kuvaus oli seuraava: ”Päätäjät ajavat pienten lasten äitejä töihin, elinkeinoelämä vaatii hoitotukia alas. Ovatko äidit liian pitkään kotona? Miksi isät eivät jaa hoitovastuuta? Teemailta tuulettaa luutuneita asetelmia.” Teemailtaa pohjustaneessa artikkelissa toimittaja pohtii, onko pienituloisilla varaa jäädä hoitovapaalle, ja toteaa myös itse halunneensa takaisin työelämään mahdollisimman nopeasti sekä taloudellisista syistä että intohimosta työhön (Yle 26.2.2013). Keskustelun kaarta seuraten teemailan kuvauksen väite luutuneiden asetelmien tuulettamisesta on kiinnostava, sillä se kertoo osaltaan journalistisen median tietoisesta pyrkimyksestä osallistua julkisen keskustelun meneillään olevaan murrokseen.

Vuoden 2013 elokuussa hallitus päätti rakennepaketissaan jakaa kotihoidontukikauden puoliksi vanhempien kesken. Rakenneuudistuksesta ja sen taustoista sekä opposition vastustuksesta uutisoitiin tiiviisti niin *Helsingin Sanomissa*, STT:llä kuin Ylen uutisissakin. *Helsingin Sanomat* tiivistä hallituksen suunnitelmat otsikkoonsa: ”Hallitus patistaa äite-

jä töihin.” (HS 30.8.2013.) Uutisessa hallituksen tavoitteiksi nimettiin sekä naisten aseman parantaminen työelämässä että verotulojen lisääminen (HS 30.8.2013). Artikkelin on poikkeuksellinen aineistosamme, sillä toisin kuin yleensä kotihoidontukea sivuavassa uutisoinnissa, siinä ääneen pääsevät samassa artikkelissa useat eri asiantuntijat sekä ”tavis” eli kotona lastaan hoitava äiti. Äidin roolissa haastateltu Laura Larres toteaa, että uudistus olisi hyvä sikäli, että se tasapainottaisi tilannetta naisvaltaisilla aloilla. Hän kuitenkin pohtii, eikö olisi ratkaisua, jossa perheet voisivat säilyttää valinnanvapautensa. Julkisten ja hyvinvointialojen liiton (JHL) erityisasiantuntija puolestaan muistuttaa, että äidit päätyvät hoitovapaalle yleensä juuri siksi, että heillä ei ole työsuhdetta, johon palata. Sosiaalipolitiikan professori Heikki Hiilamo uskoo muutoksen lisäävän tasa-arvoa, ja Suomen Teknisten Toimihenkilöiden Keskusliiton (STTK) pääsihteeri Leila Kostiainen toteaa Suomen olevan ”kotiäitiyhteiskunta, vaikka mielikuva on ihan muuta” (HS 30.8.2013).

Vaikka keskustelu kotihoidontuesta oli kärjistyneempää kuin edellisellä vuosikymmenellä, uutisoinnissa oli edelleen tilaa myös tutkitulle tiedolle. Vuoden 2013 syksyllä STT uutisoi Kelan tutkimuksesta, jonka mukaan kolmasosalla pienten lasten äideistä ei ole työtä, johon palata hoitovapaan jälkeen. Uutisessa THL:n erikoistutkija Johanna Lammi-Taskula ottaa kantaa hallituksen suunnitelmiin ja toteaa, että äitejä ei saada töihin vain kotihoidontuen kestoja jyvittämällä. Lammi-Taskula huomauttaa, että kotihoidontukea voi nostaa, vaikka olisikin töissä, jolloin uudistuksesta ei välttämättä ole hyötyä, jollei myös hoitovapaata kiintiöidä. STT:n uutinen korostaa otsikkoa myöten työelämän kehouden merkitystä naisten kotiin jäämisen syynä. Kelan tutkimuksen pohjalta uutisessa tuodaan myös esiin, että kotiin jäävät erityisesti huonosti koulutetut äidit, kun isistä kotiin jäävät korkeasti koulutetut (STT 10.9.2013).

Kritiikistä huolimatta hallituksen rakennepaketti lyötiin lukkoon ja siihen sisällytettiin sekä päivähoito-oikeuden rajausta että kotihoidontuen muutos, joiden kummankin kaavailtiin astuvan voimaan vuonna 2015. Rakennepakettia Ylen uutisten (2.12.2013) artikkelissa kommentoinut Raimo Sailas arvioi, että rakennepaketissa päätetyt leikkaukset

olivat kokonaisuudessaan riittämättömiä ja päivähoitomaksujen nostaminen ja kotihoidontuen jakaminen vanhempien kesken ”hyvin vähäisiä” parannuksia kestävyysvajeen kannalta. Myöhemmin sekä päivähoito-oikeuden rajausta että kotihoidontuen jyvitys peruttiin, jolloin selityksenä oli, että uudistuksilla ei kuitenkaan olisi riittävää vaikutusta kestävyysvajeen pienentämiseen (Salmi & Närvi 2017, 28). Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajauksen toteutti kuitenkin Sipilän hallitus vuonna 2016 (ema., 30).

Kotihoidontukea koskevan keskustelun murros vuosina 2012 ja 2013 toi julkisuuteen uudenlaisen neuvottelun äitikanalaisuuden ja palkkatyöäitien merkityksistä. Tässä neuvottelussa familistiset ihanteet kyseenalaistuivat ja asettuivat jopa halveksunnan kohteiksi (”velttoilu”), joskin niitä myös puolustettiin kiivaasti. Puolustajiksi asettuivat sekä oppositiopuolueet – etenkin kotiäitien puolustajana profiloitunut Soinin johtama perussuomalaiset – että kansalaisyhteiskunnan toimijat, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vaikka kotihoidontukea puolustaneet tahot pitivät esillä familistisiä ihanteita ja valinnanvapautta, perinteisessä uutismediassa keskustelun *aloitteet* koskivat kuitenkin leikkauksia ja kiintiöitä, ja ne tulivat julkisuuteen osana talouspoliittista keskustelua, mistä edellä mainittu Sailaksen haastattelukin kertoo. Tässä mielessä siis talouspolitiikka lävisti perhepolitiikan Nybyn ja kumppaneiden (2018) kuvaamalla tavalla.

Talouspolitiikka lävisti myös tasa-arvopolitiikan, sillä vaikka kotihoidontukikausien kiintiöiminen vanhempien välillä vuonna 2013 esiteltiin tasa-arvon edistämiseen tähtäävänä toimenpiteenä, kiintiöt tulivat julkiseen keskusteluun osana rakenneuudistuspakettia, mikä määräiti keskustelun suuntaa nimenomaan talouden kehukseen. Poliittisessa keskustelussa tasa-arvoa käytettiin perustelemaan pohjimmiltaan taloudellisista syistä tehtäviä poliittisia päätöksiä (Salmi & Närvi 2017, 28), mikä ei jäänyt huomaamatta journalistisessa uutisoinnissa. Esimerkiksi STT:n uutinen vuoden 2013 lopulta käsitteli esitystä, johon hallituksen kotihoidontuen jyvitys pohjautui (STT 2.12.2013). Uutisen mukaan esityksessä arvelaan, että kotihoidontuen jakaminen puoliksi vanhempien kesken todennäköisesti ei lisää merkittävästi isien osallistumista lasten hoitoon.

”Hallitus on perustellut kotihoidontuen jyvittämistä tasa-arvosyillä, mutta taustalaskelmien perusteella sen usko isien osallistumiseen on varsin karu”, artikkelissa todettiin (STT 2.12.2013). Esityksessä arvelaan STT:n mukaan, että päivähoiton kulut nousisivat 145 miljoonaa euroa ja kuluja tulisi myös äitien työtömyydestä (STT 2.12.2013).

KOHTI KANSALLISEN KILPAILUKYVYN KOHENTAMISTA

Vuosien 2012 ja 2013 jälkeen julkinen keskustelu kotihoidontuesta jatkui 2010-luvun uutismediassa ajoittain kiivaana hallitusten yrittäessä useaan otteeseen erilaisia perhepoliittisia reformeja. Kotihoidontukea koskeva uutisointi keskittyi perhevapaaudistusehdotusten ympärillä velloneeseen poliittiseen keskusteluun, jossa kotihoidontuki näyttäytyi yhtäältä naisten työllisyyden ja tasa-arvon kannalta ongelmallisena ja toisaalta uudistusten esteenä, sillä konservatiivisten perhearvojen puolustajat perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit eivät halunneet muutoksia kotihoidontukeen. Vaikka vasemmisto piti vielä vuonna 2014 esillä kotihoidontuen ja muiden pienimpien tukien korottamista ja perussuomalaiset tekivät samana vuonna perhepolitiikasta lapsiperheköyhyyttä koskevan välkysymyksen, keskustelun valtavirta lukkiutui käsittelemään kotihoidontuen merkitystä talouspolitiikan, kestävyysvajeen ja naisten työllisyysasteen määrittämässä kehityksessä. Tätä kehystä haastoivat lähinnä konservatiivisten perhearvojen puolustajat.

2010-luvun lopun perhepoliittisen keskustelun suuntaa Suomessa kuvaa Anna Elomäen ja kumppanien (2021) tutkimus vuosien 2015 ja 2019 välillä yritetystä perhepolitiikan uudistuksesta ja siihen liittyneistä poliittisista prosesseista. Elomäki ja kumppanit (2021) kuvaavat perhepoliittista reformia koskeneen julkisen keskustelun ja myös päätöksenteon valmistelun keskittyneen taloudelliseen, työllisyysastetta korostaneeseen näkökulmaan. Tasa-arvoon ja perheiden hyvinvointiin liittyvä asiantuntijuus ja tieto syrjäytettiin päätöksenteon prosesseista, ja tasa-arvo käsitteenä pelkistyi tarkoitamaan lähinnä naisten asemaa työmarkkinoilla (Elomäki ym. 2021, 9). Huomio tasa-arvoa koskevien argumenttien pelkistymisestä on tärkeä, sillä se

osaltaan määrittä julkisessa keskustelussa rakentuvia konflikteja. Kun tasa-arvoa käsiteltiin talouden määrittämistä lähtökohdista, muotoutui myös julkinen konflikti kotihoidontuesta 2010-luvulla uudistusmielisten, taloudesta käsin argumentoivien ja tasa-arvoa puolustavien tahojen ja konservatiivisten, perhearvoja puolustavien tahojen välille. Julkiseen keskusteluun kotihoidontuesta ei näin ollen jäänyt tilaa sellaisille puheenvuoroille, joissa taloudellisen rationaliteetin ensisijaisuutta olisi kyseenalaistettu muusta kuin familistisesta näkökulmasta käsin.

Taloudellisen rationaliteetin ensisijaisuus suhteessa tasa-arvoon on selkeästi nähtävissä perinteisen median kotihoidontukea koskevassa uutisoinnissa, joka 2010-luvun loppua kohden keskittyi yhä tiiviimmin erilaisiin naisten työllisyyteen liittyviin kysymyksiin. Kotihoidontuen leikkaaminen ja jopa lakkauttaminen oli yhä useammin esillä julkisuudessa. Lakkauttamista vaativat esimerkiksi demarinuoret (IL 3.10.2016). *Iltalehden* uutinen demarinuorten vaatimuksesta kuvaa hyvin ajankohdan keskustelua, sillä vaikka uutisen kärkenä ovat kotihoidontuen aiheuttamat tasa-arvo-ongelmat, artikkeli loppuu väitteeseen työllisyysasteesta: ”Suomen työllisyysaste olisi nykyistä työllisyysastetta 1,5 % korkeampi, mikäli nuoret naiset työllistyisivät yhtä hyvin kuin Ruotsissa, kannanotossa todetaan.” (IL 3.10.2016.)

Elomäki ja kumppanit (2021, 13) kiinnittävät huomiot myös taloudellisen, laskennallisen tiedon sekä taloudellisen asiantuntijuuden saamaan keskeiseen asemaan 2010-luvun lopun perhepoliittisten uudistusten valmistelussa. Perinteisessä uutismediassa taloudellisen asiantuntemuksen merkitys ja painoarvo näkyi esimerkiksi siinä, että kotihoidontuesta puhuivat yhä kiihtyvämpään tahtiin erilaisten elinkeinoelämään kiinnittyvien ja taloudellista asiantuntijuutta edustavien tahojen edustajat. Kotihoidontuesta esittivät 2010-luvun kuluessa kriittisiä, naisten työllisyysastetta korostavia näkemyksiään esimerkiksi Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen johtaja (STT 2.3.2014), Palkansaajien tutkimuslaitoksen tutkimusjohtaja (HS 9.10.2016), Akavan Sture Fjäder (YLE 15.10.2016), Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) Jyri Häkämies (HS 4.11.2017) ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etla (STT 12.1.2017). Esimerkiksi Palkansaajien tutkimuslaitoksen tutkimusjohtaja Tuomas

Kosonen kirjoitti vuonna 2016 *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla, että kotihoidontukea voi lähestyä myös ”vakavasti ja tutkimukseen perustuen” taloustieteen näkökulmasta. Kosonen esittää kirjoituksessaan, että jos ”kotihoidontuki vähenisi 100 euroa, äitien työllisyysaste nousisi esimerkiksi 30 prosentista 33 prosenttiin, mikä on moneen muuhun veroon tai tukeen verrattuna suuri vaikutus” (HS 9.10.2016).

Kososen kirjoitus on sukupuolittuneen kansalaisuuden näkökulmasta erityisen kiinnostava, sillä taloustieteellisen tutkimuksen lisäksi hän nostaa esiin tarpeen tutkia, ”jääkö pitkän ajan kotihoitajina toimivien naisten ura jälkeen koko ajan työssä käyneiden naisten urakehityksestä ja onko heidän lastensa kognitiivisten ja muiden taitojen kehityksessä eroja” (HS 9.10.2016). Näitä kysymyksiä kirjoituksen mukaan tutkii Palkansaajien tutkimuslaitoksen menillään oleva hanke. Taloustieteen kehityksessä naisten palkkatyökansalaisuus kiteytyy näin kysymykseksi urakehityksestä. Samalla äitiyden merkitys alkaa määrittää erilaisten kykyresurssien kasaamisena lapsille (ks. Jensen 2018, Mäkinen 2020).

Samaan aikaan Kososen kirjoituksen kanssa eli vuosina 2016 ja 2017 myös lapsiperheköyhyyttä käsiteltiin julkisuudessa. *Helsingin Sanomat* (8.7.2016) uutisoi lapsiperheiden köyhyydestä. Artikkelissa haastateltiin asiantuntijoita, ja MLL:n Esa Iivonen nosti esiin ”hyvinvointiyhteiskunnan nakertamisen vähän joka paikasta” eli paitsi koulutuksen ja varhaiskasvatuksen leikkaukset myös lapsiperheiden tukien, mukaan lukien kotihoidontuki, rapautumisen. Myös STT uutisoi seuraavana vuonna THL:n tutkimuksesta, jonka mukaan lapsiperheköyhyys oli Suomessa edelleen yleistynyt, ja myös STT:n uutisessa (21.12.2017) haastateltiin Iivosta, joka jälleen esitti köyhyyden juontavan lapsiperheiden tulonsiirtojen rapautumisesta. Tämä köyhyyden keskustelu ei kuitenkaan noussut osaksi perhepoliittisista uudistuksista, kotihoidontuesta ja kotiäitiydestä julkisuudessa käytyä poliittista keskustelua, vaan jäi omaksi saarekkeekseen.

Vuoden 2012 poliittinen avaus kotihoidontukikauden leikkaamisesta tuli tyrmätyksi, mutta 2010-luvun julkisen keskustelun tarkastelu kokonaisuutena osoittaa, että se merkitsi murrosta familismin ja sosiaaliturvan kehittämisen mää-

rittämästä keskustelusta kohti 2010-luvun yhä voimakkaammin talouden ja työllisyyden kehukseksi käytävää keskustelua. Tässä aina vuoteen 2018 voimistuneessa talouspolitiikan kehuksessa palkkatyöäitiys sai uusia piirteitä, sillä se yhdistyi kansallisen kestävyysvajeen selättämiseen ja kilpailukyyn kohentamiseen. Julkisessa keskustelussa palkkatyöäitiyteen liittyi piirteitä, joita Weeks (2011, 62) kuvailee analysoidessaan työhön liittyviä, historiallisesti syvään juurtuneita eettisiä normeja ja ihanteita. Palkkatyöäitiys toimi kotihoidontukea ja kestävyysvajetta koskevassa keskustelussa diskursiivisena reservinä, jota voitiin hyödyntää erilaisen kansallisten prosessien ja logiikoiden oikeuttamisessa (Weeks 2011, 62). Näin ajatus palkkatyöstä naisten emansipaation edellytyksenä tuli osaksi keskustelua, jossa kansallinen kilpailukyky edellytti naisten työvoiman täysimittaista hyödyntämistä. Samalla äidit itsessään määrittäytyivät keskustelussa työvoimareserviksi, joka poliittisin toimenpitein pyrittiin ottamaan täysimittaisena käyttöön. Myös sukupuolittuneen kansalaisuuden syvään juurtuneet moraaliset merkitykset saivat uusia sävyjä, sillä äitikanalaisuus ja nimenomaan yhteiskunnallisen äitiyden toteuttaminen ydinperheessä – tai ylipäättään kansalaisyhteiskunnassa eli palkkatyön ulkopuolella – ei enää ollutkaan julkisessa keskustelussa yksiselitteisen hyväksytty vaihtoehto. Aiemmat puheenvuorot esimerkiksi perheen ajan tärkeydestä vaihtuivat kysymyksiin kansakunnan taloudellisesta kestävydestä ja kotihoidon mahdollisesti rappeuttavista kognitiivisista vaikutuksista lapsiin. 2010-luvun kuluessa kotiäitiyden ongelmallisuus sai julkisessa keskustelussa myös luokkaan ja etnisyyteen sidottuja merkityksiä, sillä lasten hoitaminen kotona kotihoidontuella kuvattiin uutisoinnissa erityisen ongelmalliseksi matalasti palkattujen ja alemman koulutuksen saaneiden äitien, yksinhuoltajaäitien ja maahanmuuttajaäitien kohdalla (Era & Mäkinen 2022).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kotihoidontukea koskeva julkinen keskustelu muuttui 2010-luvun taitteessa merkittävällä tavalla, kun taloudelliset, kestävyysvajeeseen ja työllisyysasteeseen liittyvät argumentit alkoivat hallita keskuste-

lua, joka aiemmin oli käsitellyt familistisia teemoja ja sosiaaliturvan kehittämistä. Valtakunnallisen uutisjournalismin tuottamassa uutisvirrassa muutos oli nopea ja dramaattinenkin, ja sen taustalla oli laajempi työvoima- ja talouspoliittinen siirtymä kohti ehdollista sosiaaliturvaa, talouskuria ja leikkauspolitiikkaa. Muutoksen myötä kotihoidontukeen liittyvät konfliktit nousivat uudella tavalla otsikoihin, ja julkinen keskustelu lukkiutui köydenvedoksi taloudellista uudistamista sekä työmarkkinoihin keskittävää tasa-arvoa ajavien tahojen ja konservatiivisten perhearvojen puolustajien välille.

Kotihoidontukea käsittelevän julkisen keskustelun murros asetti uuteen valoon äitien kansalaisuutta vielä 2000-luvun alkupuolella määrittäneet kytkökset hyvinvointivaltioon, köyhyyden ehkäisemiseen sekä luokkayhteiskunnan purkamiseen. Siinä missä perheiden toimeentuloon liittyviä kysymyksiä 2000-luvun alkupuolen keskustelussa käsiteltiin yhteydessä sosiaaliturvan parantamiseen, niitä käsiteltiin nyt yhteydessä naisten työntekoon, joka nähtiin sekä naisten ja perheiden toimeentulo ja tasa-arvon että Suomen kansallisen kilpailukyyn ja hyvinvoinnin takeena. 2010-luvun kotihoidontukea koskeva keskustelu asettui näin osaksi sukupuolisopimuksesta käytävää neuvottelua, jossa sukupuolittuneen kansalaisuuden nationalistinen kytkös oli irtautumassa hyvinvointivaltion rakennusprojektista ja kiinnittymässä kilpailukyky-yhteiskunnan rakennukseen. Tämä tarkoitti naisten palkkatyöläisyyden voimakasta korostamista ja palkkatyöäitiyden määrittämistä ensisijaisesti kansakunnan taloudellisen kestävyuden kautta. Samalla äitikanalaisuuteen sisältyvät ajatukset naisten erityisestä asemasta ja toimijuudesta yhteiskunnassa pelkistyivät familististen, konservatiivisten arvojen määrittämäksi kotiäitiydeksi.

Kotihoidontukea koskevassa julkisessa keskustelussa neuvoteltiin yhteiskunnan sukupuolisopimuksesta ja sukupuolittuneesta kansalaisuudesta tilanteessa, jossa taloudellinen rationaliteetti oli uudella tavalla lävistämässä kansalaisuuden ihanteet ja jossa yhteiskunnan konservatiiviset voimat pyrkivät politisoimaan 2000-luvun alun familistista eetosta omiin tarkoituksiinsa. Tältä kannalta on erityisen merkittävää, että julkisen keskustelun osapuoliksi vakiintuivat perinteisessä mediassa 2010-luvulla

talouspoliittiset ja elinkeinoelämän asiantuntijat sekä konservatiiviset, oikeistolaiset puolueet. Vielä 2000-luvun alkupuolella äidit itse osallistuivat keskusteluun aktiivisina poliittisina toimijoina. Vaikka äitien näkemykset saivat tilaa yksittäisissä mielipidekirjoituksissa koko 2000-luvun ajan, 2010-luvun kuluessa ja talouspoliittisen asiantuntijuuden saadessa lisää painoarvoa äitien kollektiivinen poliittinen toimijuus käytännössä katosi perinteisessä mediassa käydystä julkisesta keskustelusta.

Samoin on merkittävää, että perinteisen median hallitsemaan julkisuuteen päässeet tasa-arvopoliittiset kannanotot koskivat 2010-luvun keskustelussa yhä enenevässä määrin naisten työllisyyttä. Tasa-arvopoliittikan taloudellistumisesta kirjoittavat Elomäki ja Ylöstalo (2020, 54) toteavat monien feminististen toimijoiden omaksuneen retoriikan, jossa tasa-arvo näyttäytyy talouskasvun ja kilpailukyvyv välineenä. Kotihoidontukea koskevassa keskustelussa tasa-arvo kääntyi pahimmillaan talouskuripoliittikan keppihevoseksi. Kysymykset köyhyydestä ja toimeentulosta jäivät keskustelussa sivuun, mikä on ollut tyypillistä suomalaiselle tasa-arvopoliittikal-le (Elomäki ym. 2020, 130). Julkiseen keskusteluun lukkiutunut konflikti ei jättänyt tilaa sen paremmin palkkatyökansalaisuuden ideaalia kyseenalaistaville kuin äitikansalaisuuden ymmärrystä laajentavilekaan feministisille näkökulmille.

Kotihoidontukea koskevan julkisen keskustelun tarkastelu 20 vuoden ajalta näyttää äitien kansalaisuuden eräänlaisena joustavana kansallisena resurssina, josta voidaan yhä uudelleen neuvotella, ja joka poliittisessa keskustelussa kääntyy hyvinkin nopeasti vastaamaan kansakunnan muuttuvia tarpeita. 2000-luvun kuluessa palkkatyöäitiyden ja äitikansalaisuuden ihanteet muovautuivat poliittisen uutisoinnin virrassa sellaisin tavoin, jotka vastasivat leikkauskuripoliittikan ja konservatiivisen populismin muotoilemiin poliittisiin tavoitteisiin.

Vaikka havaitsemamme muutokset ovat nopeita, palkkatyöäitiyden ja äitikansalaisuuden ihanteisiin sisältyy kuitenkin myös sitkeyttä ja hitautta – ne muuttavat muotoaan ja niistä neuvotellaan, mutta ne pysyttelevät sukupuolisopimuksen keskiössä.

Vuoden 2018 jälkeen poliittiset suhdanteet ovat Suomessa muuttuneet merkittävästi, ja talouskuripoliittikka on pandemian ja sodan tuomien kriisien myötä menettänyt kyseenalaistamattoman ensisijaisuutensa. Sukupuolittuneen kansalaisuuden kysymykset hahmottuvat nyt uudessa kehyksessä, jossa perhepolitiikkaa uudistetaan tasa-arvopoliittikan lähtökohdista mutta jossa Ukrainan sota herättää uudenlaisia kysymyksiä paitsi kansallisesta turvallisuudesta ja sotaa pakenevien oikeuksista myös nationalismista ja militarisoitumisesta. Tulkintamme äitien kansalaisuudesta joustavana, nopeasti käytöön otettavana mutta ytimeltään sitkeänä resurssina voi auttaa ymmärtämään niitä tapoja, joilla sukupuolittunut kansalaisuus nyt kriisien kasautuessa tulee yhteiskunnallisen neuvottelun kohteeksi.

YTT, yhteiskuntapolitiikan dosentti Katariina Mäkinen työskentelee yhteiskuntapolitiikan yliopistotutkijana Itä-Suomen yliopistossa. Hänen keskeisiä tutkimusintressejään ovat sukupuolen, minuuden, työn, luokan ja kansalaisuuden kysymykset.

TkT Eetu Mäkelä on ihmis- ja tietojenkäsittelytieteen vuorovaikutuksen apulaisprofessori Helsingin yliopistossa, tutkimusohjelmajohtaja Helsingin yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisessä instituutissa sekä teknologiajohtaja laskennallisten ihmistieteiden DARIAH-FI-infrastruktuurissa. Hänen tutkimuksensa keskittyy selvittämään teknisiä, prosessuaalisia sekä teoreettisia reunaehdoja ja parhaita käytäntöjä, joiden kautta ihmistieteellistä tutkimusta voidaan tukea tietojenkäsittelytieteen menetelmien.

Tutkimus on osa Flows of Power -tutkimushanketta (SA 320286). Kiitos hankkeen johtajalle Anu Koivuselle sekä koko tutkimusryhmälle.

VIITATTU AINEISTO

- HS 18.7.1999 Ole onnellinen, suomalainen perhe. Anni Lassila.
- HS 4.3.2001 Kotiäidit herättelevät keskustelua lakkovaroituksin. Johanna Liukkonen.
- HS 5.4.2002 Vieraskynä: Työnantajallekin rooli perhepolitiikassa. Heikki Hiilamo.
- HS 23.9.2002 (STT) MLL vaatii lisää kotihoidontukea.
- HS 3.2.2003 Vihreät antaisivat lisää rahaa lapsiperheille ja terveydenhoitoon. Marjo Ollikainen.
- HS 4.3.2003 Timo Soini tarjoutuu protestin kanavaksi. Jouni Mölsä, Pekka Vuoristo.
- HS 23.8.2006 Tytöt mustikkapipoihin. Anna Karismo.
- HS 28.1.2009 Komitea parantaisi lapsiperheiden ja eläkeläisten sosiaalietuuksia. Olli Pohjanpalo.
- HS 24.5.2009 Pääkirjoitus: Köyhyys kasautuu lapsiperheisiin.
- HS 4.2.2011 Keskusta uudistaisi perhevapaita ja korotaisi hoitotukia. Olli Pohjanpalo.
- HS 15.3.2011 Vihreät nostaisi perusturvaa ilman kytköstä ansiosidonnaiseen. Piia Elonen.
- HS 2.3.2012a Hallitus on lyhentämässä kotihoidontukea. Piia Elonen.
- HS 2.3.2012b Kiviniemi: Kotihoidon tuen leikkaaminen sodanjulistus. Marko Junkkari.
- HS 3.3.2012 Pääkirjoitus: Kotihoidon tuki leikkauslistalle.
- HS 6.3.2012 Mieli-pide: Mihin meillä on varaa? Tuomas Kurttila.
- HS 15.3.2012 (STT) Ministeri ei vahvistanut tietoa kotihoidontuen leikkauksesta.
- HS 13.5.2012 Mieli-pide: Kuka nuori nainen uskaltaa synnyttää? Sanni Grahn-Laasonen ja Annika Saarikko.
- HS 19.5.2012 ”Pitkä poissaolo töistä verovaroin ei ole perusoikeus”. Helena Kjellberg.
- HS 15.11.2012 Pääkirjoitus: Osa-aikatyö voi olla naisen loukku.
- HS 7.4.2013 Perheitä on jatkuvasti tilapäismajoituksessa. Satu Pajuriutta.
- HS 30.8.2013 Hallitus patistaa äitejä töihin. Satu Helin, Jaana Savolainen.
- HS 8.7.2016 Suomessa on yli 100 000 köyhää lasta – kysimme asiantuntijoilta, millä keinoilla köyhyyttä voi vähentää.
- HS 9.10.2016 Mieli-pide: Kotihoidontuki vähentää tuntuvasti äitien työhön osallistumista.
- HS 4.11.2017 Suomi on saavuttanut Ruotsi palkkakilpailukyvyssä ja hätyyttää jo Saksaa – edes EK:n Jyri Häkämies ei enää manaa suomalaisten palkkoja. Teemu Luukka.
- Yle 27.1.2009 Sata-komitea esitti takuueläkettä.
- Yle 30.1.2009 Hallitus päätti elvytyspaketista – tälle vuodelle vajaan 300 miljoonaa.
- Yle 22.3.2012 Hallitus nostaa veroja 1,5 miljardilla.
- Yle 19.3.2012 Hallituksessa eripuraa leikkausten ja veronkorotusten aikataulusta.
- Yle 20.3.2012 Kotihoidontuen lyhentäminen tulisi kunnille kalliiksi. Jarno Tiihonen.
- Yle 22.3.2012 Hallitus nostaa veroja 1,5 miljardilla.
- Yle 26.2.2013 Äidit töihin!
- Yle 29.4.2013 Seinäjoen säästöt saattavat purra lasten kotihoitoonkin. Minna Salomäenpää.
- Yle 2.12.2013 Sailas rakennepaketista: Vaikkeimmat päätökset vasta edessä.
- Yle 15.10.2016 Akava vaatii uudistusta perhevapaisiin – Fjäder: Sopiiko kotihoidontuki enää työelämään?
- Yle 21.12.2017 Köyhiä lapsia on enemmän kuin Lahdesassa asukkaita.
- IL 1.4.2011 (STT) SDP lisäisi lapsiperheiden mahdollisuutta osa-aikatyöhön.
- IL 20.3.2012 (STT) Professori: Kolmen vuoden kotihoito on lapselle eduksi.
- IL 10.5.2012 HS: Rajua puhetta lasten kotihoidosta – ”velttoilua”.
- IL 3.10.2016 Demarinuoret vaatii: kotihoidontuki lakautettava.
- STT 8.6.1999 Perhepolitiikka kasvattanut eriarvoisuutta.
- STT 22.9.2002 Mannerheimin lastensuojeluliitto: Kotihoidon tukea korotettava.
- STT 29.11.2002 Lapsiperheiden köyhyys lisääntynyt merkittävästi.
- STT 10.1.2003 Keskustan vaaliteemoina palvelut ja työllisyys.
- STT 13.5.2006 STT:n sähköutiset 13.5. klo 20.00.
- STT 4.4.2007 Järjestö: Lasten köyhyyden vähentäminen hallitusohjelmaan.
- STT 27.1.2009 STT:n sähköutiset 27.1. klo 22.00.

- STT 10.9.2013 Kehno työelämä näkyy naisilla pitkinä perhevapaina.
- STT 2.12.2013 Kotihoidon tuen jyvittämisen ei uskota ohjaavan isiä kotiin.
- STT 2.3.2014 Rakennepaketissa auki useita yksityiskohtia.

- STT 12.1.2017 Etlä: Finanssipolitiikan lievästi elvyttävä linja on järkevä kompromissi.
- STT 21.12.2017 Köyhiä lapsia on enemmän kuin lahdesa asukkaita.

KIRJALLISUUS

- Anttonen, Anneli (2009) Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa Anttonen, Anneli, Valokiv, Helii & Zechner, Minna (toim.) *Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino, 54–98.
- (1994) Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 203–226.
- Bhattacharyya, Gargi (2018) *Rethinking Racial Capitalism. Questions of Reproduction and Survival*. London: Rowman & Littlefield International.
- Elomäki, Anna & Ylöstalo, Hanna (2020) Talous on tasa-arvokysymys: Taloudellistunut tasa-arvo ja sukupuolisokea talouspolitiikka. Teoksessa Kantola, Johanna, Koskinen Sandberg & Ylöstalo, Hanna (toim.) *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus, 48–68.
- Elomäki, Anna, Mustosmäki, Armi & Koskinen Sandberg Paula (2021) The Sidelining of Gender Equality in a Corporatist and Knowledge-Oriented Regime: The Case of Failed Family Leave Reform in Finland. *Critical Social Policy* 41, 294–314. doi:10.1177/0261018320947060 (haettu 14.12.2022).
- Era, Riikka & Mäkinen, Katariina (2022) Worrying about Migrant Mothers in Finnish News Journalism. *Nordic Journal of Migration Research* 12:4, 435–451. DOI: <https://doi.org/10.33134/njmr.492> (haettu 14.12.2022).
- Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jensen, Tracey (2018) *Parenting the Crisis. The Cultural Politics of Parent-Blame*. Bristol: Policy Press.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- (1994) Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 179–202.
- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Media ja Viestintä* 23:3, 4–27.
- Mäkinen, Katariina (2016) Maahanmuuttovastainen liikehdintä, uusliberaali ideaalikansalaisuus ja ylijäämäihmiset. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Kauranen, Ralf, Launis, Kati & Ojajärvi, Jussi (toim.) *Luokan ääni ja hiljaisuus. Luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Mäkinen, Katariina (2020) Koronakriisi, lapsuus ja luokka. *Tiede & edistys* 45:3, 276–281.
- Nyby, Josefine, Nygård, Mikael, Autto, Janne, Kuisma, Mikko & Blum, Sonja (2018) The Role of Discourse in Family Policy Reform: The Case of Finland. *Critical Social Policy* 38, 567–588. doi:10.1177/0261018317745609 (haettu 14.12.2022).
- Nyby, Josefine, Nygård, Mikael, Autto, Janne & Kuisma, Mikko (2017) Freedom of Choice, Gender Equality, or Employment Promotion? Finnish Party Positions on Childcare in the Light of Election Manifestos 2015. *The Journal of Social Welfare & Family Law* 39:3, 279–297.
- Nygård, Mikael, Nyby, Josefine, Kuisma, Mikko (2019) Discarding Social Investment and Redistribution in the Name of Austerity? The Case of Finnish Family Policy Reforms 2007–2015. *Policy and Society* 38, 519–536. doi:10.1080/14494035.2019.1655834 (haettu 14.12.2022).
- Ollila, Anne (1994) Naisliike, nationalismi ja kansanvaalistus: Miksi Martta-yhdistys halusi riveihinsä ”kaikkien kansanluokkien naiset”? Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 53–72.
- Pateman, Carol (1988) *The Sexual Contract*. Stanford: Stanford University Press.

- Patton, Cindy & Caserio, Robert L. (2000) Introduction Citizenship 2000. *Cultural Studies* 14:1, 1–14.
- Rantalaiho, Liisa (1994) Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Repo, Katja, Kuukka, Anu & Eerola, Petteri (2019) Lasten kotihoito ja sen taloudellinen tukeminen: Kunnallisten luottamushenkilöiden näkökulma. *Janus* 27:1, 55–71.
- (2009) Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Väitöskirjatutkimus. Acta Universitatis Tamperensis, 1479. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Salmi, Minna & Närvi Johanna (2017) Johdanto. Teoksessa Salmi, Minna & Närvi, Johanna (toim.) *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Seuri, Olli, Era, Riikka, Koivunen, Anu, Janicki, Maciej, Toivanen, Pihla, Hokkanen, Julius & Mäkelä, Eetu (2021) Uutisvuon hallitsija. Uutismedia kiky-kampailussa 2015–2016. *Politiikka* 63:3, 233–259.
- Sipilä, Jorma, Rantalaiho, Minna, Repo, Katja & Rissanen, Tapio (2012) *Rakastettu ja vihattu lasten kotihoito tuki*. Tampere: Vastapaino.
- Weeks, Kathi (2011) *The Problem with Work. Feminism, Marxism, Antiwork Politics and Postwork Imaginaries*. Durham & London: Duke University Press.
- Tyler, Imogen (2013) *Revolting Subjects. Social Abjection and Resistance in Neoliberal Britain*. London & New York: Zen Books.
- Vainikka, Eliisa, Kanner, Antti, Era, Riikka, Harju, Auli, Koivunen, Anu, Seuri, Olli & Mäkelä, Eetu (2020) Kilpailukykyloikasta ruutitynnynriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa. *Media & viestintä* 43:4, 247–271.
- Ylöstalo, Hanna (2022) Feminism at the Crossroads of Neoliberalism and Neoconservatism: Restructuring Women's Labor in the Context of Family Leave Reform in Finland. *Social politics*, epub ahead of print.

CHANGING CONTOURS OF MOTHERS' CITIZENSHIP: PUBLIC DEBATE AROUND HOME CARE ALLOWANCE

In this article we trace the ways in which the ideals, norms and practices around mothers' citizenship are shaped and re-articulated in the public debate over a 20-year period. We analyze the discussion around home care allowance in Finnish news journalism with both quantitative digital humanities methods and qualitative text analysis. Our analysis locates a shift in the discussion around home care allowance at the turn of the decade from 2010 onwards. This shift was characterized by a move away from family centered themes and the development of social security, towards economic rationality centered on women's employment rate. Such a shift in public discussion dismantled the ties that had bound conceptions of mothers' citizenship to the development of the welfare state and to issues such as prevention of poverty and disassembling of class structures. We interpret the discussion on home care allowance in the 2010's as part of a negotiation on the sexual contract – a negotiation in which the nationalist aspect of gendered citizenship was breaking away from the welfare state project and attaching itself to the building of the competitive state. Researching the shifts in the public discussion within a 20-year time shows mothers' citizenship as a flexible national resource that can be constantly renegotiated – a resource that can swiftly be used in political discussion to correspond to a nation's changing needs. At the same time there is also slow persistence in the ideals of mothers' citizenship – they change shape but remain in the center of the sexual contract.

KEYWORDS: CITIZENSHIP, COMPETITIVE STATE, FAMILY POLICY, MOTHERHOOD, WELFARE REFORM